ГІМН ФРАНЦІЇ:

історія створення і становлення

Історія гімну Французької Республіки, як не дивно для деяких, була не така вже й легка. Добре відомо, що цим гімном є одна з найбільш революційних на світі пісень "Марсельєза". І ця її революційність в сучасній Франції мало кого бентежить.

Автором слів і музики "Марсельєзи" є капітан французької революційної армії, фахівець з будівництва фортифікаційних споруд Клод-Жозеф Руже, більш відомий під подвійним прізвищем Руже де Ліль (Rouget de Lisle, 1760-1836).

Друге прізвище виникло не випадково. Оскільки батько захотів зробити зі свого старшого сина офіцера, а для вступу до військового училища в ті монархічні часи було потрібно народитися дворянином, а не сином адвоката. Тому батько Клода-Жозефа і семи його братів і сестер придбав права на кинутий, нікчемний і нікому не потрібний придорожній клаптик землі, який називався l'Isle. Згодом цю назву він додав до свого прізвища. Майбутній поет був прийнятий у Військову Школу, а апостроф після артикля пропав під час революційної плутанини.

Доля Клода-Жозефа Руже була не дуже видатною. Йому постійно не щастило, починаючи з народження. У ранньому дитинстві, коли його мати робила покупки на міському ринку, майбутній поет гепнувся прямо на бруківку, через що залишився на все життя горбатим. Унаслідок цього йому постійно не щастило з жінками. Перша його подруга була фрейліною королеви Марії-Антуанетти, і сама королева застукала їх одного разу вночі. Дівиця позбулася місця, а майбутній офіцер став відчувати нелюбов до монархії. Хоча і зізнавався згодом, що 22-річна королева його зачарувала.

Деякий час по тому, Клоду-Жозефу Руже вдалося познайомитися і заручитися з якоюсь дівчиною з пристойної сім'ї. Однак на урочистостях на честь заручин, власноруч запущена ним ракета вбила його власну наречену. Переживання остаточно повернули його в сторону поезії і філософії. Після завершення навчання він почав працювати викладачем у військовій школі в Мезьєр. Звідки був переведений в гарнізон в Греноблі. Весь цей час автор гімну Франції займався поезією і навіть написав оперу в трьох актах «Альманзор і Феліно».

Велику Французьку Революцію 1789 року він зустрів з ентузіазмом і вступив добровольцем в республіканську армію, де отримав чин капітана і направлення в гарнізон Страсбурга. Там автор гімну Франції знову-таки не особливо вдавався в справи служби, а більше відвідував світські салони, де милувався красивими жінками.

Історія виникнення тексту гімну Франції

Одного разу, а саме 25 квітня 1792, на балу у губернатора міста барона Дітріха, гонець приніс новину, про те, що Людовик XVI під тиском Національної Асамблеї оголосив війну Австрії. Салон зустрів цю новину з захопленням. Всі почали навперебій обговорювати радості майбутньої перемоги і нове щасливе життя, що обіцяє бути після неї. А також, між іншим, майбутній виступ Рейнської армії назустріч австрійцям. Виникла ідея про новий гімн, що надихав би бійців на бій за світле майбутнє. Барон Дітріх звернувся з цією ідеєю до нашого капітана. Руже де Ліль не відразу загорівся цією думкою і спочатку досить активно відмовлявся. Але наполегливі прохання присутніх, особливо молоденької баронеси Дітріх, надихнули-таки його на цю справу.

Буквально відразу він кинувся до себе додому, зірвавши по дорозі з паркану революційну афішу, адже відчував брак паперу. Афіша закликала добровольців в армію і називалася: «До зброї співгромадяни!». Злі язики стверджують, що він просто заримував цю афішу. Як би там не було, в ту ж ніч він написав цю головну, як потім з'ясувалося, працю свого життя.

Ледве зійшло сонце, як Клод-Жозеф Руже вже повернувся в салон зі своїм новим твором, де і виконав його перед присутніми. Втомлений після вечірки, барон не зазнав особливого ентузіазму, але його баронеса прийшла в захват. Барону нічого не залишалося, як відразу віддати наказ про видання цієї пісні під назвою «Військова пісня Рейнської армії». Так ця, в недалекому майбутньому обезголовлена якобінцями, сім'я дала путівку в життя майбутнього гімну Франції.

Пісня-гімн була видрукувана на листівках у місцевій друкарні. Армія сумлінно виконала наказ, і солдати старанно виконали цю пісню при виступі з міста. Однак городяни проявили несвідомість і величезна кількість листівок залишилася не розданою і була викинута прямо в друкарській упаковці на смітник поблизу ринку. Це зіграло вирішальну роль у долі майбутнього гімну.

На ринку ці новенькі пачки попалися на очі торговцям фруктами з Марселя, які намагалися спочатку їх використовувати для упаковки. А потім те, що залишилося вони забрали з собою в Марсель, де

вдало продали за новітній столичний революційний наспів. Марсельці, що страждали комплексом неповноцінності через свою провінційність, тут же підхопили цю пісню, намагаючись показати свою прогресивність. Особливо в цьому досягли успіху марсельські добровольці, які, вирушаючи на війну з Австрією при проходженні через Париж, кричали цю пісню повсюди, з приводом і без нього. Чому до неї і приклеїлося ім'я «Марсельєза», тобто марсельська пісня. Парижани, природно, не знали про походження цієї пісні. Зате мали задоволення слухати її і вдень і вночі. Уряд же, вирішивши, що народ співає це неспроста, вирішив підтримати цей революційний порив мас і декретом від 26 мессидора III року великої епохи (або по-простому 14 липня 1795 від Різдва Христового) «Марсельєза» стала державним гімном Франції.

Сам автор гімну дізнався цю радісну новину, перебуваючи в черзі на гільйотину в Страсбурзькій в'язниці, куди він потрапив після чергового перевороту під час нової хвилі терору за своє, хоча і не зовсім чисте, дворянське походження. Однак тут йому не пощастило. Ця новина була отримана неофіційно, а з листа його матінки, яка бурхливо обурювалася, що під прізвищем автора цього твору, що набив оскому всім, стоїть ім'я її сина. Дізнавшись, що він став автором національного гімну, наш автор трішки збожеволів і проводив час постійно наспівуючи власну пісню. За що був неодноразово битий сусідами по камері, які сприймали це за знущання. Однак йому пощастило в іншому плані. Поки його співкамерники один за одним піднімалися на гільйотину, начальник в'язниці не наважився відводити туди автора гімну Республіки і звернувся до столиці за вказівками.

Хоч він і врятувався, йому не пощастило в іншому. Коли відповідь з Парижа була нарешті отримана, Руже де Ліль вже був на волі, адже терор закінчився раніше, ніж прийшла відповідь, і його випустили за амністією. Слава не знайшла поета. Автор помчав за славою в Париж, де зробив численні спроби заявити про своє авторство і очистити пісню від самодіяльних накладень. Всі ці спроби не увінчалися успіхом. Республіці було не до того.

Становлення гімну Франції

Минуло небагато часу, і Франція пережила новий революційний переворот. Але цей був особливим - до влади прийшов Бонапарт. Руже де Ліль зустрів прихід до влади Бонапарта в Парижі, де займався написанням пісень, жодна з яких не мала успіху. Однак його приймали в салоні Жозефіни Богарне, яка відчувала симпатію до бідного автора і прилаштувала його вчителем музики при посольстві Франції в Голландії. Наш поет, однак, вважав це не дуже вдалим варіантом для свого генія. Багаторазові спроби звернути на себе увагу самого Бонапарта не принесли успіху. Останній у цей час в Італії відвойовував плоди успіхів Суворова, і йому було не до старих пісень з новим текстом. Сама «Марсельєза» була заборонена як нагадування про часи терору, коли кожен удар гільйотини супроводжувався цієї милою мелодією. І як нагадування про часи революцій і потрясінь. В результаті Руже де Ліль не злюбив Бонапарта і навіть відкрито звинуватив його в тиранії.

Автор тексту Марсельєзи пішов у своє село в Юрських горах поблизу Альп, де зайнявся роздумами на тему, що краще республіка чи монархія. Монархісти не прийняли його в свої ряди. Було б дивно, якби вони привітали автора революційного гімну. І він зайнявся виноробством в очікуванні на повернення короля.

Наполеон пролетів як вихор, змітаючи все по Європі і загинув в глибинах Атлантичного океану. Бурбони повернулися до Франції на російсько-австрійських багнетах. Наш поет з радістю зустрів ці звістки. У Парижі він представив Олександру I поему на його честь «Герою століття і гордості Історії!». Він присвятив йому ще ряд віршів, але цар залишив його поза своєю увагою. Потім, коли забута монархія Бурбонів була витягнута зі смітника історії і «реставрована» на троні, наш 55-річний поет для підвищення популярності монарха запропонував свій шансон з новим текстом. Справедливо вважаючи, що у короля виникнуть неприємні спогади про свого попередника, він також запропонував абсолютно новий гімн під назвою «Хай живе король!». А також безліч інших творів на злобу дня. Королівський двір відреагував на ці ініціативи указом про заборону «Марсельєзи» як пісні, що викликає нагадування про революцію.

У 1825 році помер імператор всеросійський Олександр I. Ослабла залізна хватка європейського жандарма і по Європі прокотилася нова хвиля революцій. Липнева революція 1830 року звела на трон короля французів Луї-Філіпа, який, бажаючи догодити своєму революційному народу, відновив «Марсельєзу» в ролі національного гімну і призначив зубожілому на виноробстві поетові державну пенсію. Але це йому вже не допомогло, остаточно розорившись на віршах і винограді, поет позбувся всього свого майна. Його прийняли добрі люди з села Шуазі-ле-Руа, де в 1836 році він і помер, повністю забутий усім світом. На похороні школярі, навчені місцевим священиком, виконали офіційний текст Марсельєзи, який Руже де Лілю за життя так і не вдалося звільнити від чужих куплетів.

Марсельєза на цьому, звичайно ж не тільки не померла, але швидше за все саме після цього і зажила повноцінним життям. Розруха в країні, наслідки революційних експериментів і післяреволюційних

перебудов і реформ довели країну до точки кипіння і Франція горіла новим революційним вогнем. Побоюючись нових революційних заворушень, король поспішив позбутися від Марсельєзи. Незабаром після смерті її автора пісня знову була заборонена. Однак в 1840 році Гектор Берліоз зробив нову музичну обробку і пісня набула того звучання, яке ми знаємо і яке вело в 1848 році французів на новий штурм Бастилії. Нова перемога революції і знову Марсельєза - національний гімн.

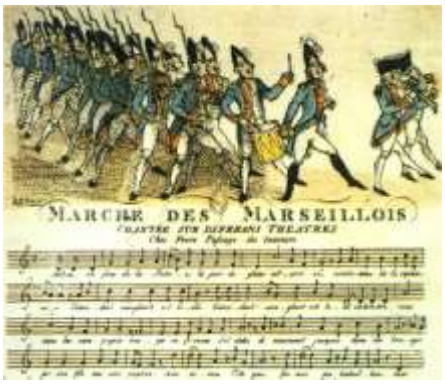

Зі сходження на престол Наполеона III пісня забороняється. Остаточно вона була проголошена Національним Гімном Франції в 1878 році після оголошення конституції Третьої Республіки. Нові політичні катаклізми у Франції, що призвели до проголошення 4-ї і 5-ї республік, не похитнули Марсельєзу. До сьогодні вона - гімн Франції і кличе французький народ на боротьбу з тиранами за світле майбутнє.

Нинішній варіант Марсельєзи становить собою 6 куплетів, з яких п'ять належать перу Клода-Жозефа Руже де Ліля і один Антуану Песонно, шкільному вчителеві з Ізера, який суттєво доповнив пісню під час проходу марсельних добровольців через своє містечко. Музика в оркестровій обробці Берліоза злегка осучаснена за часів правління Валері Жискар де Стіна. У 1996 році в Лон-де-Соньє на кошти меценатів був відкритий музей Руже де Лілю. Тоді ж було споруджено єдиний йому у Франції пам'ятник.

Памятник Руже де Лилю, установленный в его родной деревне Лон-де-Сонье. Скульптор Бартольди

Залишається додати, що деякі дослідники ставлять під сумнів авторство Руже де Ліля в написанні Марсельєзи. Оскільки за все своє життя він не створив жодного іншого помітного твору ні в прозі, ні в віршах, ні тим більше в музиці. Існують свідоцтва, що в пам'ятну ніч 25 квітня 1792, він пішов складати пісню не сам. З ним був його приятель Ігнас Плейель, який і наспівав мотив Марсельєзи. Але і цей наспів теж не був оригінальним. Плейель наспівав марш Ассіріуса з ораторії Естер, Люсьєна Грізоні, настоятеля собору Сент-Омера (департамент Па-де-Кале), який постраждав під час революції. Сам Ігнас Плейель, будучи затятим монархістом, незабаром був змушений залишити Францію і емігрувати в Англію. До кінця днів своїх він приховував факт участі в створенні

революційного гімну. Цей факт був оприлюднений його родичами, які, утім, претензій на авторські права не заявили.

Текст гімну Франції (оригінал)

La Marseillaise

Allons enfants de la Patrie,
le jour de gloire est arrivé
Contre nous de la tyrannie
L'étendard sanglant est levé.
L'étendard sanglant est levé:
Entendez-vous dans nos campagnes
Mugir ces féroces soldats?
Qui viennent jusque dans vos bras
Egorger vos fils et vos compagnes.

Aux armes citoyens,
Formez vos bataillons.
Marchons! Marchons!
Qu'un sang impur
Abreuve nos sillons!

Que veut cette horde d'esclaves
De traitres, de rois conjures?
Pour qui ces ignobles entraves
Ces fers dès longtemps préparés
Ces fers dès longtemps préparés
Français, pour nous, ah quel outrage,
Quel transport il doit exciter!
C'est nous qu'on ose méditer
De rendre à l'antique esclavage.

Aux armes citoyens,
Formez vos bataillons.
Marchons! Marchons!
Qu'un sang impur
Abreuve nos sillons!

Quoi! Des cohortes étrangères
Feraient la loi dans nos foyers?
Quoi! Ces phalanges mercenaires
Terrasseraient nos fiers guerriers.
Terrasseraient nos fiers guerriers.
Grand Dieu! Par des mains enchainées
Nos fronts, sous le joug, se ploieraient?
De vils despotes deviendraient

Les maitres de nos destinées?

Aux armes citoyens,
Formez vos bataillons.
Marchons! Marchons!
Qu'un sang impur
Abreuve nos sillons!

Tremblez tyrans, et vous perfides
L'opprobre de tous les partis.
Tremblez, vos projets parricides
Vont enfin recevoir leur prix!
Vont enfin recevoir leur prix!
Tout est soldat pour vous combattre.
S'ils tombent nos jeunes héros,
La terre en produit de nouveaux
Contre vous, tous prêts à se battre

Aux armes citoyens,
Formez vos bataillons.
Marchons! Marchons!
Qu'un sang impur
Abreuve nos sillons!

Français en guerriers magnanimes
Portez ou retenez vos coups.
Epargnez ces tristes victimes
A regrets s'armant contre nous!
A regrets s'armant contre nous!
Mais ce despote sanguinaire
Mais les complices de Bouille
Tous les tigres qui sans pitié
Déchirent le sein de leur mère!

Aux armes citoyens,
Formez vos bataillons.
Marchons! Marchons!
Qu'un sang impur
Abreuve nos sillons!

Amour Sacre de la Patrie
Conduis, soutiens nos braves vengeurs.
Liberté, Liberté chérie
Combats avec tes défenseurs
Combats avec tes défenseurs
Sous nos drapeaux, que la victoire
Accoure a tes males accents
Que tes ennemis expirants
Voient ton triomphe et nous, notre gloire.

Aux armes citoyens,

Formez vos bataillons.
Marchons! Marchons!
Qu'un sang impur
Abreuve nos sillons!

("Couplet des enfants")
Nous entrerons dans la carrière
Quand nos ainés n'y seront plus
Nous y trouverons leur poussière
Et la trace de leurs vertus!
Et la trace de leurs vertus!
Bien moins jaloux de leur survivre
Que de partager leur cercueil.
Nous aurons le sublime orgueil
De les venger ou de les suivre.

Aux armes citoyens,
Formez vos bataillons.
Marchons! Marchons!
Qu'un sang impur
Abreuve nos sillons!